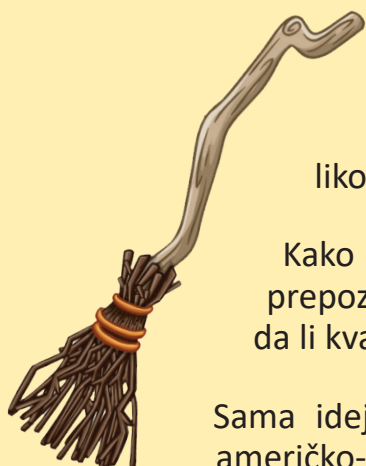

Slikovnica, Vještica i Dijete

Slikovnica *Mjesta ima na metli svima* (J. Donaldson, A. Scheffler), sudeći po posudbama u Gradskim knjižnicama Zagreba, veoma je zastupljena u čitalačkom programu roditelja, odgajatelja i djece, osobito u razdoblju kada se uoči *Halloweena* rado posvećuju likovima bliskim tom anglosaksonskom običaju.

Kako su u manjim sredinama inozemni autori, zbog njihove globalne prepoznatljivosti, uobičajeno cjenjeniji od domaćih, opravdano je razmotriti da li kvaliteta njihovih radova nadmašuje one lokacijski ograničenije.

Sama ideja priče u stihu *Mjesta ima na metli svima* predstavlja tipičan američko-liberalan moral. Vještica i male životinjice uspostavljaju uzajamno korisnu suradnju. Ona, silom neprilika, gubi svoje vještičje stvari, a životinje ih pronalaze. Zauzvrat, one se voze na njenoj metli. Kad vještičje letno sredstvo pukne, ona je u nevolji. Životinjice je spase i svi ponovno zadovoljno lete. Radnjom je ispoštovan tipičan anglosaksonski etički obrazac pa podučen čitatelj Zapada može biti sretan. Tržišna formula – *Koliko mi daješ, toliko ti dam* dosljedno je primijenjena, i račun sreće uspješno je podmiren. Za ponuđeno, svatko je dobio traženo i u uzajamnom poštenju razmjenska suradnja traje na korist svih.

No odobravanje slikovnice ne treba biti zaustavljeno samo na promoviranju značajki karaktera tipičnog za tržišno društvo (u kojem se trgovanje ne zaustavlja samo na robama i uslugama), a koji je sasvim nezvan uz (tradicionalni) princip velikodušnog davanja i posvećivanja brizi za druge čak i kada ono ne rezultira osobnim probitkom, već se očekuje da je čitateljima prihvatljiv i prijevod teksta, koji znatnim djelom odmiče od prirode njihovog materinjeg jezika.

Već sam konstrukt naslova *Mjesta ima na metli svima* kao prijevod izvornog naziva slikovnice *Room on the broom* zvuči prilično neprilagođeno hrvatskom jeziku. Doima se da tendencija zadržavanja rime zadobiva prioritet nad prirodom jezika pa i ispravnim izražavanjem. U primjerenom govoru, uobičajeno se kaže *Mjesta ima za sve*. Deformacija u *Mjesta ima svima* može biti shvaćena kao igra rimom, ali ostaje pitanje je li takav oblik prikladan za naslov djela.

U nešto slobodnijem prijevodu sasvim odgovarajući naslov mogao bi biti *Na metli, zar ne, ima mjesta baš za sve*. Ujedno, ideja slikovnice tako predloženim naslovom približila bi se etičkim principima hrvatskog društva (*mi možemo naći mjesto za sve, zar ne* – upućuje na sposobnost očitovanja nekoristoljubive brige i odgovornosti prema drugome kao osnovne društvene ciljeve).

Uz to, priča započinje formom imperfekta *Bijaše vještica jedna / u nje dug šešir i mačka, / kosa joj bijaše riđa, / pletenica podugačka*.

S obzirom da ilustracije ne sugeriraju radnju u dalekoj prošlosti, već su prilično osuvremenjene, tekstualna arhaičnost nije sasvim jasna.

U tom smislu, bilo bi sasvim dovoljno reći *Bila jednom vještina jedna, / s visokim šeširom i mačkom, / kosom riđom, / i pletenicom dugačkom.*

Nije jasno zašto se šešir, u izvorniku opisan kao *tall*, u prijevodu označava kao *dug*. Logično je, a iz slike i jasno vidljivo da je šešir **visok**, a nipošto ne i *dug*.

Uz navedeno, u prijevodu teksta koriste se riječi koje su uobičajeno nepoznate, a nije za pretpostaviti da je djeci u dobi kojoj je slikovnica namijenjena, proširivanje vokabulara njima opravdano jer je mogućnost njihovog korištenja sasvim ograničena. Konkretno, radi se o riječi *tust*.

*Uto iz grma jednog / na šapama dlakavim **tustima** / priskoči k njima pseto / sa šeširom u ustima.*

Koristiti riječ **tust** u kontekstu stiha nije nužno. Značenje bi ostalo održano i u formi – *Odjednom iz grma / na šapama pomalo grubima / priskoči k njima pseto / sa šeširom među zubima.*

Naime, u izvorniku tekst glasi *Then out of the bushes / on thundering paws / there bounded a dog / with the hat in his jaws.*

Thundering paws kao bučne šapice opravdano mogu biti prevedene kao one koje su *grublje*, i uslijed toga stvaraju zvuk.

S druge strane riječ *tust*, prema Hrvatskom jezičnom portalu, označava ugojeno ili gojazno pa nimalo ne postaje prijevodno bliža engleskoj *thundering*.

Kao ponavljajuća fraza slikovnice izdvaja se *daš mjesta na metli da uskočim (uletim) i ja*. Cjelovito iskazano, izriče se *Oštar sam pas, to nek' se zna, / daš mjesta na metli da uskočim ja*. U kasnijem nastavku priče, *Ptica sam zelena, to nek' se zna! / Daš mjesta na metli / da uletim ja?* Navedeno je prijevod izvornog *I am a dog, as keen as can be. Is there room on a broom for a dog like me? I am a bird, as green as can be. Is there room on a broom for a bird like me?*

Upit *daš mjesta* djeluje prilično nezgrapno. U kontekstu prijateljsko-ljubazne zamolbe, potencijalno bi prikladnije bilo reći *ima li mjesta na metli, da uskočim i ja*. U ovom se slučaju, iz sasvim nejasnog razloga deformira izraz iz izvornika (*Is there a room on the broom for me?*). Izjave životinjica je također moguće prevesti i kao –

*Oštrim psom možeš me zvati. Hoćeš li mjesto na metli **meni** dati?
Zelenom pticom možeš me zvati. Hoćeš li mjesto na metli **meni** dati?
Čistim žapcem možeš me zvati. Hoćeš li mjesto na metli **meni** dati?*

Takvo samo-predstavljanje likova u specifičnoj značajci (oštar, zelen, čist), uz izričitiju personaliziranu molbu (*meni* dati), intimizira odnos vještice i životinja (čineći ga bliskijim) i čini se bližim ozračju izvornog teksta od ponuđenog prijevoda.

Nespretno djeluje i tekst *Tada iz jednog stabla / kriješteći naglo **sunu** / i doletje zelena*

ptica / s dotičnom mašnom u kljunu.

Navedeno je prijevod izvornog teksta *Then out from a tree / with an ear-splitting shriek / there flapped a green bird / with the bow in the beak.*

Sunu je riječ prilično nedostupna djeci jer je odrasli neučestalo koriste. *Dotično* je riječ koja se uobičajeno odnosi na osobu, ne na stvar.

Zato bi prikladnije bilo reći *Iz drva / u krik u punu / izleti zelena ptica / s Vještičjom mašnom u kljunu.*

Mogućnosti navođenja mogućih i potrebnih dorada prijevoda teksta nižu se redom koji u okviru ovog teksta nije iscrpljen.

Međutim, na nedostatnost teksta (a djelom i ideje) potrebno je uputiti u cilju izdvajanja značajnih pojedinosti, kao nužnih preporuka onima koji se bave djecom, a samim time i umjetničkim stvaralaštvom namijenjenom njima.

Iz promatranog predloška međunarodno poznate slikovnice, proizlazi kako globalno predstavljene slikovnice internacionalno znanih autora, ne jamče kvalitetu ukoliko njihov tekstualni oblik nije prilagođen materinjem jeziku djece (ukoliko se nisu primjereno *lokalizirale*). Kako je (konkretno) prethodno navedeno, u *Mjesta ima na metli svima* igru riječima i davanje neispravnog jezičnog modela neopravdano je poistovjetiti.

Svakom čitatelju jasno je da je mogućnost svjetskog prepoznavanja autora slikovnica koji potječu iz malih zemalja sasvim ograničena. Navedeno ne znači da je utemeljeno domaće autore podrediti inozemcima. Upućenost na regionalne autore, sasvim je dobrodošla.

Na posljepku, ideje slikovnica kulturološki su određene i važno ih je, s punim razumijevanjem, kritički razmotriti u komunikaciji s djetetom. U bavljenju *poznatom* i *priznatom* pričom važno je izbjeći osobnu neuključenost (opravdavajući je *relevantnošću* materijala) jer niti jedna vještica ne bi smjela letjeti iznad nastojanja da se djeci pruži najbolje od onog što im je odrastao (uistinu) sposoban dati.